

TERORISTŲ VEIKSMAI KAIP GINKLUOTAS UŽPUOLIMAS

Violeta Vasiliauskienė

Vilniaus universiteto Teisės fakulteto
Tarptautinės ir Europos Sąjungos teisės katedros doktorantė
Saulėtekio 9, I rūmai, LT-10222 Vilnius
Tel. (+370 5) 236 61 79
El. paštas: letatelsiai@yahoo.com

Straipsnyje aptariama, ar teroristų veiksmai pagal savo pobūdį ir juos atliekantį subjektą gali būti laikomi ginkluotu užpuolimu, suteikiančiu valstybei teisę į savigyną pagal Jungtinių Tautų chartijos 51 straipsnį. Ar teroristų veiksmai pagal savo pobūdį yra ginkluotas užpuolimas, analizuojama pagal tai, kokius ginklus jie naudoja, pagal žalos pobūdį, užpultos valstybės ir tarptautinę reakciją į įvykius.

The main issue of the publication is whether terrorist acts according to their nature and the persons that carry them out can be considered an armed attack, giving the victim State the right of self defense according to the Article 51 of the United Nations Charter. Whether the nature of terrorist acts allows to consider them as an armed attack, one has to consider the arms used by terrorists, the harm inflicted, the domestic and international reaction to the events.

Įvadas

Terorizmas – vis aktualesnė tarptautinių santykių problema. Nors paskutiniame XX a. dešimtmetyje ir buvo teigiamų kovos su terorizmu poslinkių, tačiau jis neišnyko. Kai kurie teroristiniai išpuoliai savo mastu nenusileidžia kariniams veiksams, kuriuos vykdo valstybės. Pastarosios savo ruožtu taip pat imasi atsakomųjų (kartais karinių) veiksmų, kad apsigintų nuo šios vis didėjančios grėsmės. JAV po 2001 m. rugsėjo 11 d. (toliau – rugsėjo 11 d.) teroristinių išpuolių pranešė Jungtinių Tautų Saugumo Tarybai (toliau – ST), kad imasi veiksmų pagal savigynos teisę. Norint atsakyti į klausimą, ar valstybė turi teisę imtis savigynos veiksmų, kai ji nukenčia

nuo teroristinių veiksmų, visų pirma reikėtų nustatyti, ar teroristų veiksmai gali būti laikomi ne vien nusikalstamu aktu, bet ir ginkluotu užpuolimu, kuris yra savigynos sąlyga pagal Jungtinių Tautų (toliau – JT) chartijos 51 straipsnį, nes jei tokie veiksmai neatitinka ginkluoto užpuolimo sąvokos, negalima remtis ir teise į savigyną.

Šio straipsnio tikslas – išanalizuoti, ar teroristiniai veiksmai pagal savo pobūdį ir pagal juos atliekantį subjektą gali būti laikomi ginkluotu užpuolimu remiantis JT chartijos 51 straipsniu. Straipsnyje naudoti: lyginamasis metodas – lyginant tam tikras situacijas ir darant išvadas, istorinis metodas – analizuojant pokyčius tam tikroje srityse, teleologinis metodas – aiškinan-

tis tam tikrų dokumentų kūrėjų ketinimus bei svarstymus, tų dokumentų rengimą ir dedukcinis metodas – iš tam tikrų pasikartojančių situacijų darant išvadas.

Straipsnio tema tarptautinės teisės darbuose Lietuvoje (vadovėliuose, monografijose) beveik neaptarta. Teisės periodikoje yra straipsnių apie rugsėjo 11 d. išpuolius (paminėtinas R. Moisejevo straipsnis žurnale „Justitia“, kuriame trumpai apžvelgiami rugsėjo 11 d. įvykiai) bei apie terorizmą ir apie žmogaus teises, tačiau išsamios analizės šiuo klausimu pasigendama. Daugelis darbo šaltinių – publikacijos įvairiuose pasaulio teisės žurnaluose, taip pat naujausi veikalai užsienio kalba apie jėgos draudimo principą. Iš norminių teisės aktų daugiausiai remtasi JT dokumentais: Chartija, ST ir Jungtinių Tautų Generalinės Asamblėjos (toliau – GA) rezoliucijomis, konvencijomis.

Straipsnio tema, autorės nuomone, yra originali, nes plačiau Lietuvoje nenagrinėta, mokslinių tyrimų šiuo klausimu nebuvo atlikta. Ši tema yra aktuali, nes teroristų grėsmė, nepaisant JAV ir kitų valstybių pastangų, nemažėja, teroristai nuolat organizuoja išpuolius įvairiose pasaulio valstybėse, ir niekada nėra aiškus jų taikynys bei tai, kada jie vėl gali surengti panašaus masto išpuolį prieš bet kurią valstybę. Lietuvoje šie klausimai taip pat aktualūs, nes ji yra NATO narė, dalyvauja tarptautinėje koalicijoje prieš terorizmą, aktyviai įsitraukdama į kovą su terorizmu – Lietuvos kariai dalyvauja karinėse operacijose Afganistane.

Teisė į savigną

Tai viena iš jėgos draudimo principo išimčių, esanti papročių teisėje ir įtvirtinta JT

chartijos 51 straipsnyje, kuriame nustatyta, kad „jokia šios Chartijos nuostata neriboja prigimtinės teisės imtis individualios ar kolektyvinės savignos, jei įvykdomas Jungtinių Tautų narės ginkluotas užpuolimas, tol, kol Saugumo Taryba nesiima būtinų priemonių tarptautinei taikai ir saugumui palaikyti“ [1].

Vieni teigia, kad šis straipsnis kartu su JT chartijos 2 straipsnio 4 dalimi dabar apibrėžia ir apriboja savignos teisę (anksčiau ji apėmė ir preventyvius veiksmus) – dabar ji leidžiama tais atvejais, kai įvyksta ginkluotas užpuolimas ir tik jei įvyksta ginkluotas užpuolimas [33, p. 788]. Tačiau taip pat yra manančių, kad straipsnio pradžia, kurioje teigiama, kad „jokia šios Chartijos nuostata neriboja prigimtinės teisės imtis [...] savignos“ reiškia, kad vis dar egzistuoja paprotinė savignos teisė, kuri taikoma kitais atvejais, o 51 straipsnis taikomas tada, kai įvyksta ginkluotas užpuolimas. Tačiau Tarptautinis Teisingumo Teismas (toliau – TTT) Nikaragvos byloje susiejo paprotinę teisę į savigną su ginkluotu užpuolimu: „individualios savignos atveju šios teisės įgyvendinimo sąlyga yra ta, kad konkreti valstybė buvo ginkluoto užpuolimo auka“ [19, p. 103] ir teigė, kad tai sąlyga *sine qua non*, siekiant įgyvendinti savignos teisę [19, p. 122]. Taigi ginkluotas užpuolimas yra būtina sąlyga, kad būtų galima imtis jėgos savignos pagrindu.

Ginkluoto užpuolimo samprata teroristinių veiksmų kontekste

Paprastai ginkluotu užpuolimu laikoma valstybės reguliariųjų ginkluotojų pajėgų, kertančių valstybės sieną, atliekami ka-

riniai veiksmai. Nikaragvos byloje [19] TTT, apibrėždamas ginkluoto užpuolimo sąvoką, rėmėsi GA priimtu agresijos apibrėžimu [7], kuriame nustatyta, kad ginkluoti veiksmai, valstybės ar jos vardu siunčiamų ginkluotų gaujų, grupių, nereguliuojamų pajėgų ar samdinių vykdomi prieš kitą valstybę ir esantys sunkaus pobūdžio, kaip ir kiti agresijos apibrėžime išvardyti veiksmai ar esminis išitraukimas į juos, yra laikomi agresijos aktu [7, 3 str. g dalis]. Iš sprendimo Nikaragvos byloje matyti, kad tokie veiksmai prilyginami ginkluotam užpuolimui. Ginkluotu užpuolimui, TTT teigimu, gali būti laikomi tokie veiksmai, kai viena valstybė siunčia į kitos valstybės teritoriją ginkluotas gaujas, jei tokia operacija dėl savo masto ir padarinių būtų laikoma ginkluotu užpuolimui, o ne vien pasienio incidentu, jei ją būtų įvykdę reguliuojamų ginkluotųjų pajėgų nariai [19, p. 103]. Tačiau, TTT nuomone, pagalbos sukilėliams teikiant ginklus, techniką ar kitą paramą, negalima laikyti ginkluotu užpuolimui. Taigi ginkluotu užpuolimui Nikaragvos byloje TTT pripažino tik veiksmus, kuriuos padaro valstybė. Toliau analizuojama, ar šis sprendimas yra aktualus, kai kalbama apie nūdienos realijas ir kovą su terorizmu – ar negalima teigti, jog ginkluoto užpuolimo sąvoka kovos su terorizmu kontekste turi būti išplėsta.

Ankstesnėje valstybių praktikoje tvirtinimai, kad teroristų veiksmai prilygsta ginkluotam užpuolimui, dažnai nebūdavo visuotinai priimti. Pavyzdžiui, ST nepateisino Izraelio veiksmų 1982 m. prieš Libaną [9; 10; 11], nors Izraelis teigė, jog įsiveržė į jį, kad atimtų galimybę Palestinos išlaisvinimo organizacijai (toliau – PIO) imtis

teroristinių veiksmų Šiaurės Izraelyje. Panašiai ST rezoliucija [12] buvo pasmerkta 1985 m. Izraelio veiksmai prieš Tunisą, atsakant į PIO atakas¹. Tačiau buvo ir tokių atvejų, kai valstybės laikėsi nuomonės, kad teroristų sukelti sprogdinimai gali būti laikomi ginkluotu užpuolimui, suteikiančiu teisę į savigyną. 1998 m., kai Al Qaeda rėmė JAV ambasadų sprogdinimą Kenijoje ir Tanzanijoje, kai buvo nužudyta 300 žmonių, iš jų 12 amerikiečių, JAV pasitelkė savo teisę į savigyną ir atakavo Afganistane esančias teroristų rengimo stovyklas ir Sudane esančią farmacijos gamyklą, kuri neva gamino cheminius ginklus [30]. Nors kai kurios valstybės pasmerkė šias atakas, tačiau kitos jas parėmė. Nei GA, nei ST nepasmerkė šių veiksmų. Net Arabų Valstybių Lyga pasmerkė tik Sudano gamyklos užpuolimą, tačiau nieko nepasisakė dėl veiksmų prieš Afganistaną [30].

C. Stahn teigia, jog ankstesnį valstybių kritišką požiūrį į jėgos naudojimą, atsakant į teroristų veiksmus, daugiausia lėmė faktiniai įrodymai ir įvykių kontekstas, o ne kategoriškas teisės į savigyną atmetimas teroristinių veiksmų atveju [35]. Pavyzdžiui, kai JAV bombardavo Libiją 1986 m. balandį, JAV veiksmų, atsakant į La Belle diskotekos užpuolimą, kritika iš esmės buvo sutelkta ties dviem aspektais: pirma, ar pavienis JAV kariškio nužudymas užsienyje gali suteikti teisę imtis ginkluotos jėgos ir, antra, ar JAV veiksmai atitiko būtinumo bei proporcingumo reikalavimus [35]. Atvirkščiai, 1993 m. Irako puolimas raketomis, atsakant į nepavykusį pasikėsinimą prieš buvusį JAV prezidentą Bušą,

¹ Keturiolika ST narių balsavo už, JAV susilaikė.

sukėlė tik nedidelius prieštaravimus. Daugelis valstybių arba parėmė JAV veiksmus, arba jiems neprieštaravo, tik Kinija aiškiai juos pasmerkė [27, p. 162].

Ginkluoto užpuolimo ir teroristų veiksmų santykio klausimui analizuoti bus pasitelktas rugsėjo 11 d. išpuolių prieš JAV pavyzdys. Šis teroristų išpuolis – ryškiausias ir daug mirčių bei žalos sukėlęs kelių pastarųjų dešimtmečių įvykis, kuriuo pasiiktino visos pasaulio valstybės.

Teorijas ir mintis dėl ginkluoto užpuolimo bei teroristų veiksmų santykio galima analizuoti dviem aspektais: pirma, dėl pačių veiksmų pobūdžio, ir, antra, dėl tų veiksmų „autorius“.

1. Veiksmų pobūdis

Galima teigti, kad teroristų veiksmai rugsėjo 11 d. neatitiko TTT Nikaragvos byloje išvardytų kriterijų, nepasiekė TTT reikalaujamo intensyvumo. Tą galėtų pagrįsti faktas, kad lėktuvų užgrobėjai nebuvo „ginkluota gauja, grupė, nereguliosios pajėgos ar samdiniai“, apie kuriuos byloje kalbėjo TTT [30]. Teigiama, kad tai greičiau buvo maža asmenų grupė, neprilygstanti kariniam ar sukarintam daliniui. Be to, jie buvo ginkluoti tik peiliais ir rėžtukais, kurių tikrai negalima prilyginti kariniams ginklams. Tačiau logiškesnė kita išvada – kad visi teroristinius veiksmus vykdę asmenys, kurie priklausė vienai teroristinei grupei ir kartu vykdė išpuolius bei buvo ginkluoti šaltaisiais ginklais, nors ir nelaikytini kariniu daliniu, tačiau gali būti laikomi organizuota ginkluota gauja.

Taip pat teigiama, kad orlaivių užgrobėjų veiksmai taip pat neprilygo ir kari-

niam užpuolimui įprasta prasme. Tai, kad pagrobėjai įsėdo į lėktuvą, jį užgrobė ir sudaužė ir kad visa tai vyko Jungtinėse Amerikos Valstijose, įprastai būtų laikoma baisiu, tačiau tik nusikalstamu aktu [30], kuri draudžia įvairios tarptautinės konvencijos [3–6]. Šiuo aspektu pažymėtina, kad po rugsėjo 11 d. įvykių GA pasmerkė baisius terorizmo aktus, kurie buvo įvykdyti prieš JAV, tačiau niekur nepaminėjo, kad šie veiksmai laikytini ginkluotu užpuolimu ir suteikia teisę į savigną [8]. Vietoj to, GA pakvietė „bendradarbiauti tarptautiniu lygmeniu, kad į teisingumo rankas būtų atiduoti nusikaltimo vykdytojai, organizatoriai ir rėmėjai“ [8, 3 punktą] – ši formulotė gali reikšti, kad šie veiksmai laikomi labiau įprastais nusikaltimais nei ginkluotu užpuolimu [30].

Tačiau terorizmo grėsmės akivaizdoje šie tradiciniai ginkluoto užpuolimo apibrėžimo kriterijai turi būti iš naujo analizuojami. Vertindami, ar teroristų veiksmai gali būti prilyginti ginkluotam užpuolimui, teoretikai nurodo keletą objektyvių veiksnių [28; 30]: veiksmų šaltinis („autorius“), naudoti jėgos metodai / ginklai, užpuolimo sunkumas (angl. *gravity*), išpuolio vieta, ir subjektyvius veiksnius – nacionalinė ir tarptautinė reakcija.

a) Ginklai

Visų pirma, analizuojant teroristų naudojamo metodo klausimą, pažymėtina, kad šiuolaikiniai technologiniai pasiekimai, ypač karinių operacijų srityje, leido sukurti ginklus, kurie gali iš karto nužudyti vis daugiau žmonių. Žinoma, ginklai, kuriuos naudoja teroristai, gali būti svarbus veiksnys, nustatant, ar įvyko ginkluotas

užpuolimas, tačiau, Guruli nuomone [28], šis veiksnys pats vienas nėra lemiantis. Rugsėjo 11 d. įvykių metu teroristai kaip ginklu naudojami komerciniais lėktuvais. Guruli mano, kad nelabai tikėtina, jog komercinis lėktuvas būtų laikomas „ginklu“, naudojamu ginkluotam užpuolimui. Priešingos nuomonės yra Edgar Buckley, kuris išpuolių metu buvo NATO Generalinio sekretoriaus asistentas gynybos planavimui. Jis teigia, kad „lėktuvai buvo panaudoti kaip raketos“ [24]. Taigi, nors vertinimas, ar yra ginkluotas užpuolimas, nepriklauso vien nuo naudojamo ginklo rūšies [28], lėktuvą galima laikyti ginklu.

b) Žalos pobūdis

Kitas veiksnys, padedantis įvertinti, ar įvyko ginkluotas užpuolimas, yra žalos, kylančios iš teroristų veiksmų, pobūdis, kurį parodo žuvusių žmonių skaičius ir ekonominiai padariniai [28]. Nepaisant to, kad rugsėjo 11 d. išpuolius įvykdė ne ginkluota gauja ar samdiniai, ir to, kad jie nenaudojo karinių ginklų, vis dėlto šių įvykių mastas tikrai atitinka karinio užpuolimo mastą. Šių išpuolių sukelta žala buvo tokia pat didžiulė kaip Pearl Harbor užpuolimo metu 1941 m. gruodžio 7 d. sukelta žala, šie išpuoliai pasiglemžė daugiau žmonių aukų nei minėtas įvykis [30] – žuvo apie 3000 žmonių [21]. JAV istorijoje tiek daug mirčių per vieną dieną nusinešęs įvykis buvo tik JAV pilietinis karas. Šių įvykių padariniai buvo sunkūs – nuo intensyvios baimės bangos JAV iki visiško civilinės aviacijos sustabdymo bei Niujorko akcijų biržos uždarymo šešioms dienoms.

Tačiau atskirai vien išpuolio sunkumas nėra pakankamas veiksnys nustatyti, ar

įvyko ginkluotas užpuolimas, dėl kelių priežasčių. Visų pirma, net klasikiniu ginkluoto užpuolimo atveju, kai ginkluotosios pajėgos fiziškai kerta sieną, gali nebūti jokių nuostolių, tačiau tai netrukdo tokio teritorinio suvereniteto pažeidimo laikyti ginkluotu užpuolimu [28]. Antra, valstybė, kuriai yra skirti atitinkami veiksmai, gali pati sumažinti mirčių skaičių. Pavyzdžiui, jei nebūtų buvę drąsių Niujorko ugniagesių ir avarinio personalo, mirčių skaičius po rugsėjo 11 d. būtų buvęs daug didesnis. Taigi užpuolusioji valstybė galėtų sakyti, kad nėra savigynos teisės, nes pati nukentėjusioji valstybė sugebėjo sumažinti lemtingus padarinius. Trečia, rugsėjo 11 d. išpuoliai tikriausiai nebūtų buvę kitaip vertinami, jei lėktuvai būtų buvę krovininiai su keliais įgulos nariais ir būtų įsirežę į Pasaulio prekybos centrą sekmadienį [28]. Galiausiai standartai, pagal kuriuos vertinama, ar buvo ginkluotas užpuolimas, turi būti tarptautiniai, nes ne kiekviena valstybė yra vienodai pajėgi atsakyti į teroristų išpuolius ir sumažinti žmonių mirčių skaičių. Todėl matuoti vien pagal gyvybių skaičių būtų netinkama, tačiau visada į norėtos sukelti ir sukeltos žalos mastą reikėtų atsižvelgti vertinant, ar teroristų veiksmai laikytini ginkluotu užpuolimu, ar tik nusiikalstamu aktu.

c) Veiksmai „iš išorės“

NATO, svarstydama, ar rugsėjo 11 d. įvykių atveju buvo įvykdytas ginkluotas užpuolimas, iškėlė klausimą, ar „išpuoliui prieš JAV buvo vadovaujama iš užsienio“ ir tada jis „galėtų būti laikomas veiksmu, kuriam taikomas Vašingtono sutarties 5 straipsnis“ [18]. C. Stahn teigia, kad vienas iš pagrindi-

nių kriterijų ginkluotam užpuolimui pagal 51 straipsnį apibūdinti būtų išorinis išpuolių ryšys (angl. *external link*) su valstybe išpuolio auka [35]. Išorinio ryšio kriterijų C. Stahn kildina iš JT chartijos 2 straipsnio 4 dalies, kurioje draudžiamas „grasinimas jėga ar jos panaudojimas“ tik valstybės „tarptautiniuose santykiuose“, tuo pat netiesiogiai pasakoma, kad ši nuostata netaikoma vidinės prievartos atvejais. Nors tekste „tarptautinių santykių“ sąlyga paminėta tik 2 straipsnio 4 dalyje, tačiau turėtų būti taikoma ir griežtesnei jėgos naudojimo taisyklei – 51 straipsnyje minimam ginkluotam užpuolimui. C. Stahn teigia, kad pakankamas išorinis ryšys egzistuoja dviem atvejais: pirma, jei išpuolis kyla iš vienos valstybės teritorijos ir yra nukreiptas į kitos valstybės teritoriją arba, antra, jei išpuolis buvo pradėtas bei jam buvo vadovaujama tos valstybės, kur vykdomi išpuoliai, teritorijoje, tačiau jei tai vykde užsienio pliečiai. Pirmoji situacija yra turbūt tai, ką NATO turėjo omenyje, kai kalbėjo apie išpuolį, kuriam „vadovaujama iš užsienio“. Ši reikalavimą išpuolis atitinka, jei teroristų veiksmai buvo arba rengiami, arba kontroliuojami, arba finansuojami iš teroristų grupės narių, kurie veikia ne JAV teritorijoje. Antroji situacija, anot C. Stahn, būtų kilusi, jei rugsėjo 11 d. išpuoliai būtų organizuoti Al Qaeda padalinio, veikiančio JAV teritorijoje. Šiuo atveju iškyla klausimas, ar yra tarptautinis elementas, ar yra būtinybė įgyvendinti savigynos teisę. C. Stahn nuomone, ši būtinybė iškiltų, jei teroristai po išpuolio slėptųsi trečiojoje valstybėje.

Veiksmų „išoriškumo“ klausimas dažniausiai nekyla, kai yra įprastas ginkluotas

užpuolimas, tačiau teroristinių veiksmų atveju yra svarbu nustatyti, ar tokie veiksmai turi išorinį pobūdį, nes, jei jie būtų padaryti vidaus subjektų ir vadovaujami iš valstybės teritorijos, nebūtų prasmės kalbėti apie savigynos teisę – valstybė atitinkamų veiksmų imtųsi tik savo teritorijoje.

d) Užpultos valstybės vidaus reakcija

Vidaus reakcija kaip veiksnys, nustatant, ar teroristų veiksmai buvo ginkluotas užpuolimas, gali kelti problemų. Visų pirma, vidinė reakcija bus subjektyvi, antra, vienašaliais pareiškimais apie teroristų veiksmus gali būti piktnaudžiaujama [28]. Tačiau nukentėjusi valstybė yra tas subjektas, kuris priima sprendimą, ar tam tikras veiksmas buvo ginkluotas užpuolimas prieš imdamasis savigynos veiksmų. JAV iškart teroristų atakas suvokė kaip ginkluotą užpuolimą – prezidentas G. Bushas paskelbė nepaprastąją padėtį bei išskvietė JAV karinių pajėgų rezervą [30]. Kongresas rugsėjo 18 d. priėmė jungtinę rezoliuciją, kuri įgaliojo Prezidentą naudoti „visą įmanomą ir tinkamą jėgą prieš tas valstybes, organizacijas ar asmenis, kurie planavo, įgaliojo, atliko ar pagelbėjo atlikti 2001 m. rugsėjo 11 d. atakas.“ [30]. JAV pranešė ST, kad jos tapo Al Qaeda ginkluoto užpuolimo auka, o šis užpuolimas buvo įmanomas dėl Talibano pagalbos, ir kad JAV atsakas buvo savigynos veiksmai [21]. Taigi pirmasis subjektas, kuris teigia, kad įvyko ginkluotas užpuolimas, yra pati užpultoji valstybė. Kitų teroristinių veiksmų, pavyzdžiui, Madrido geležinkelių sprogdinimo ar Londono metro sprogdinimo atveju valstybės ėmėsi plačių teisėsau-

gos veiksmų, tačiau neteigė, kad jos tapo ginkluoto užpuolimo auka.

e) *Tarptautinė reakcija į įvykius*

Tarptautinė reakcija yra svarbiausia, nustatant, ar teroristų veiksmai gali būti laikomi ginkluotu užpuolimu [28]. JAV pozicija, kad rugsėjo 11 d. teroristų veiksmai yra ginkluotas užpuolimas, parėmė daug valstybių, per JT ir kitas tarptautines organizacijas ir pavieniui.

ST rezoliucijos dėl rugsėjo 11 d. įvykių buvo priimtos dar prieš tai, kai JAV ir kitos valstybės pradėjo karines operacijas Afganistane. Rezoliucija 1368, priimta kitą dieną po teroristų išpuolių, pasmerkė juos bei pripažino JAV „prigimtine individualios bei kolektyvinės savigynos teisę pagal JT chartiją“ [14, preambulė]. Po septyniolikos dienų priimta rezoliucija 1373 dar kartą patvirtino savigynos teisę rugsėjo 11 d. įvykių kontekste ir taip pat iškėlė „poreikį kovoti visomis priemonėmis, pagal JT chartiją, su grėsme tarptautinei taikai ir saugumui, kurią sukelia teroristų veiksmai“ [15, preambulė].

Šiose ST rezoliucijose konkrečiai nemi- nima, kad teroristų veiksmai turi būti lai- komi ginkluotu užpuolimu. Joje teroristų veiksmai įvardijami kaip keliantys grėsmę tarptautinei taikai ir saugumui. Kai kurie autoriai mano [34, p. 4], kad toks neįvardi- jimas, palyginti su ankstesnėmis ST rezo- liucijomis, pavyzdžiui, su rezoliucija 660 (1990) [13]², kurioje aiškiai įvardijama,

² Įžangos 4 paragrafas: „Saugumo Taryba, patvir- tindama prigimtine individualios ar kolektyvinės savi- gynos teisę, atsakant į **ginkluotą** Irako įvykdytą Kuveito **užpuolimą**, pagal Chartijos 51 str. <...>“ (paryškinta autorės).

kad buvo ginkluotas užpuolimas, reiškia, jog ST nelaiiko teroristų atakų ginkluotu užpuolimu. Tačiau priešinga išvada logiš- kesnė [29] – nuroydamą teisę į savigyną, ST pripažino, kad egzistuoja jos sąlyga – ginkluotas užpuolimas, kuriuo laikytini teroristų išpuoliai.

Patvirtinimą, kad buvo padarytas gin- kluotas užpuolimas, galima rasti Šiaurės Atlanto Tarybos 2001 m. rugsėjo 12 d. sprendime, kuriame teigiama, jog, jei būtų nustatyta, kad išpuoliai buvo organizuo- ti prieš JAV iš užsienio, „jie bus laikomi kaip veiksmai, kuriems taikomas Vašing- tono sutarties 5 straipsnis, kuriame nuro- dyta, jog ginkluotas vienos ar kelių Sąjun- gininkų užpuolimas Europoje ar Šiaurės Amerikoje bus laikomas visų jų užpuoli- mu“ [18]. 2001 m. spalio 2 d., kai JAV in- formavo NATO apie joms žinomus faktus, po pasitarimo su savo pareigūnais NATO generalinis sekretorius paskelbė, kad įro- dymai buvo „aiškūs ir įtikinantys“ ir „iš- puolius prieš JAV rugsėjo 11 d. buvo organi- zuojamas, vadovaujamas iš užsienio, todėl jis gali būti laikomas tokiu veiksmu, kuriam taikomas Vašingtono sutarties 5 straipsnis“ [17].

2001 m. rugsėjo 21 d. Amerikos vals- tybių organizacija (toliau – AVO) priėmė panašią rezoliuciją kaip ir NATO, kurioje „pripažinta prigimtine individualios bei kolektyvinės savigynos teisė sutinkamai su [AVO bei JT] chartijomis,“ ir teigta, kad „tie, kurie yra atsakingi už pagalbą, paramą ar nusikaltėlių, [padariusių rugsėjo 11 d. išpuolius], priglaudimą, yra taip pat prisidėję prie tokio veiksmo“ [16].

Dar svarbiau yra tai, kad be šių turbūt numanomų šalininkų, valstybių *opinio ju-*

ris buvo beveik vieninga – jos arba rėmė JAV karinę kampaniją, arba jos nekritikavo. Prieš JAV veiksmus protestavo tik privatūs asmenys – politinės partijos, studentų grupės, žurnalistai, akademikai. Iš valstybių tik keletas prieštaravo JAV atakoms [31]. Smarkiai JAV veiksmus kritikavo Irako, Sudano ir Šiaurės Korėjos vyriausybės, kurios visos teigė, kad Afganistano žmonių užpuolimas dėl teroristų veiksmų buvo nepateisinamas. Ne taip aršiai JAV veiksmus kritikavo Kuba, Malaizija ir Iranas [31]. Iranas buvo labiau susirūpinęs įrodymais, susiejančiais Al Qaeda su rugsėjo 11 d. įvykiais, nei principu, kad valstybė gali būti savignos taikyns vien dėl to, kad teikė prieglobstį teroristams. Tarptautinės organizacijos, tokios kaip antai: Islamo konferencijos organizacija, Afrikos vienybės organizacija bei Pietryčių Azijos šalių asociacija susilaikė nuo kritikos JAV jėgos naudojimo atžvilgiu pirmaisiais mėnesiais, nors kritikai turėjo galimybę, pavyzdžiui, priimdamos rezolucijas, susijusias su terorizmu³.

Kai prasidėjo JAV karinė kampanija, valstybių parama tebetruko. Jungtinė Karalystė tiesiogiai dalyvavo oro antskrydžiuose Afganistane. Keletas NATO valstybių parėmė JAV karine technika; oro erdve ir kariniais įrengimais naudotis leido ne tik NATO valstybės, bet ir tokios valstybės – Gruzija, Omanas, Pakistanas, Kataras, Saudo Arabija, Turkija ir Uzbekistanas [30]. Spalio 16 d. AVO vyriausiųjų pareigūnų komitetas priėmė rezoluciją, tei-

giančią, jog JAV „priemonės [...] vykdant prigimtinę individualios bei kolektyvinės savignos teisę yra visiškai remiamos valstybių – Rio sutarties narių“ [16]. Kitos didelės valstybės – Kinija, Rusija – išsakė paramą JAV kampanijai. Penkiasdešimt šešios Islamo konferencijos valstybės kreipėsi į JAV, kad šios neišplėstų savo karinio atsako plačiau nei Afganistanas, tačiau neišsakė jokios kritikos karinių veiksmų Afganistane atžvilgiu [30].

Taigi iš valstybių reakcijos į 2001 m. rugsėjo 11 d. įvykius JAV galima teigti, kad susiformavo valstybių *opinio juris*, pripažįstanti, kad ginkluoto užpuolimo sąvoka turi būti traktuojama plačiau ir apima ne tik įprastus karinius veiksmus, bet ir teroristinio pobūdžio aktus.

2. Veiksmus darantis subjektas

Kai kurie mokslininkai teigia, kad rugsėjo 11 d. teroristų išpuolių negalima laikyti valstybės veiksmis, nes nėra pateikta pakankamai įrodymų, jog Al Qaeda būtų vykdžiusi Talibano vyriausybės nurodymus, ir todėl negalima teigti, kad tokie veiksmai suteikia teisę į savigną. Tiesa, nei JT chartijos 51 straipsnyje, nei, pavyzdžiui, Šiaurės Atlanto Sutarties 5 straipsnyje neminima, kad ginkluotas užpuolimas turi būti atliekamas valstybės. Tačiau, anot G. Gaja [26], ginkluoto užpuolimo sąvoką 51 straipsnyje pagal prancūzišką tekstą galima susieti su agresijos apibrėžimu (prancūziškai tai *une aggression armée*), o agresijos apibrėžime aiškiai nurodoma į valstybės veiksmus. M. Byers taip pat yra tos nuomonės, kad teroristų veiksmai patys savaime nesuteikia teisės į savigną. Jo

³ Pavyzdžiui, 2001 ASEAN Declaration On Joint Action To Counter Terrorism, Brunei Darussalam, 5 November 2001. <http://www.aseansec.org/529.htm> [2006-04-03].

teigimu, dauguma valstybių nepritartų tokiems veiksams, kurie atvertų šių valstybių teritoriją užpuolimui kaskart, kai būtų manoma, jog teroristai veikia iš jų teritorijos [25]. R. Moisejevas [22] taip pat mano, kad „ginkluotas užpuolimas“ faktiškai tapatus agresijai“, taigi ginkluotas užpuolimas – tik valstybės veiksmai.

Tačiau yra argumentų, pagrindžiančių priešingą nuomonę. Kaip jau buvo minėta, Nikaragvos byloje TTT susiejo ginkluoto užpuolimo sąvoką su valstybės veika, tačiau negalima teigti, kad ginkluoto užpuolimo samprata yra tapati agresijos sampratai, nes pats TTT minėtoje byloje [19, p. 101] teigė, kad agresiją reikia skirti nuo kitų, lengvesnių jėgos naudojimo formų, o kitoje vietoje teigiama, kad jėgos naudojimas gali nepatekti į ginkluoto užpuolimo sąvoką [19, p. 127]. Vadinas, reikėtų skirti agresiją, ginkluotą užpuolimą (jie suteikia teisę į savigyną) ir lengvesnes jėgos naudojimo formas, uždraustas JT chartijos 2 straipsnio 4 dalimi. Iš to galima daryti išvadą, kad agresijos apibrėžime duodama nuoroda į valstybės veiką automatiškai nereiškia, kad ir ginkluotas užpuolimas gali būti įvykdomas tik valstybės.

Jei teroristų išpuolių *tiesiogiai* nevykdė kokia nors valstybė, tai neduoda pagrindo teigti, jog jie neturi būti laikomi ginkluotu užpuolimu. Nors tradiciškai ginkluoto užpuolimo sąvoka buvo taikoma valstybės veiksams apibūdinti, tačiau tarp reikalavimų savigynos teisei atsirasti JT chartijos 51 straipsnyje nėra įtvirtinta, kad užpuolimą turi padaryti tiesiogiai kita valstybė. Iš tiesų Chartijos 2 straipsnio 4 dalyje vartojami žodžiai – kurios nors „valstybės narės“ jėgos naudojimas prieš „bet kurią

valstybę“ – nėra kartojami 51 straipsnyje, taigi šiame straipsnyje nenurodoma, kas gali padaryti ginkluotą užpuolimą [30]. Žymusis precedentas, susijęs su savigynos teise, – 1837 m. Karolinos įvykis – ne tik nurodo, kokius kriterijus turi atitikti savigynos teisę suteikiantis įvykis („tai staigus, triuškinantis, nepaliekantis galimybės pasirinkti priemones ir laiko svarstymams įvykis“), bet ir taip pat parodo, kad savigyna galima reaguojant į nevyriausybinių darinių veiksmus (tuo atveju tai buvo JAV *piliečių* parama Kanados sukilėliams) [30]. Kadangi JT chartijos 51 straipsnyje pripažįstama iki tol egzistavusi savigynos teisė, kuri prieš JT chartijos priėmimą apėmė teisę reaguoti į užpuolimus, kad ir iš ko jie kiltų [30], tai ir dabar savigynos teisė apima teisę gintis nuo nevalstybinių darinių padarytų išpuolių.

Tiesa, reikia pripažinti, jog yra galimybė, kad JT chartijos autoriai nenumatė, kad kitoks subjektas negu valstybė galėtų padaryti ginkluotą užpuolimą. Ši galimybė gali būti grindžiama tuo, kad JT chartijos nuostatos dėl jėgos naudojimo buvo atsakas į Antrąjį pasaulinį karą, ir pirmiausia buvo skirtos reguliuoti tarpvalstybiniam konfliktams [28]. Tačiau pagal Vienos konvenciją dėl tarptautinių sutarčių teisės [2, 31 str.] sudarytojų ketinimams negalima suteikti daugiau reikšmės nei pačiam 51 straipsnio tekstui. Be to, kai viena svarbi nuostata dėl jėgos naudojimo (2 str. 4 d.) nurodo į valstybę, o kita (51 str.) nenurodo, tai suponuoja, kad pastaroji nuostata neturėjo būti tokia ribota [32, p. 25–26].

Dinaminę JT chartijos interpretaciją patvirtina ir TTT Palestinos byloje, kur, aiškindamas JT chartijos 12 straipsnio

turinį, teigia, kad jo interpretacija „vėliau buvo išvystyta“ [20, p. 149], taigi galima teigti, kad ir JT chartijos 51 straipsnis gali būti kitaip interpretuojamas atsižvelgiant į valstybių praktiką ir laiko realijas, neperžengiant JT chartijoje nustatytų ribų.

Jau minėtose ST rezoliucijose [14; 15], priimtose po rugsėjo 11 d. įvykių, pabrėžiant prigimtine individualios ir kolektyvinės savigynos teisę, netiesiogiai pripažinta, kad šie įvykiai prilygo ginkluotam užpuolimui, nepaisant to, kas juos padarė. Rezoliucija 1368 (2001) buvo priimta kitą dieną po išpuolių, kai niekas dar nesvarstė galimybės, kad kokia nors valstybė galėjo būti „už šių veiksmų“ [14; 32, p. 26]. Tokią ST poziciją patvirtina tai, kad ST niekada neišreiškė nesutikimo, kai JAV informavo ją apie savo siekį įgyvendinti savo „prigimtine individualios bei kolektyvinės savigynos teisę“ [21].

Valstybių praktika po rugsėjo 11 d. įvykių taip pat patvirtina nuomonę, kad savigynos veiksmai galimi ir prieš nevalstybinį subjektą. Iš valstybių nebuvo išgirsta teiginių, kad paprotinė savigynos teisė ar JT chartijos 51 straipsnis gali būti taikomi tik tokiais atvejais, kai atitinkamus veiksmus padaro valstybė [32, p. 27]. Atvirkščiai, buvo labai aiškių įrodymų, pavyzdžiui, minėtas NATO sprendimas pasitelkti Vašingtono sutarties 5 straipsnį pirmą kartą jo gyvavimo istorijoje, kad, valstybių nuomone, rugsėjo 11 d. įvykiai turi būti laikomi ginkluotu užpuolimu, suteikiančiu teisę į savigyną [32, p. 27].

Netiesiogiai šią nuostatą patvirtino ir TTT, nagrinėdamas sienos statybos Palestinoje klausimą [20]. Nors ir gana dviprasmiškai, TTT pripažino, kad JT chartijoje

įtvirtinta savigynos nuo ginkluoto užpuolimo teisė gali būti taikoma ginkluotam užpuolimui prilygstančių teroro aktų atveju [23, p. 43]. Iš pradžių TTT patvirtino klasiškinę savigynos sampratą – tai neatimama teisė, kai viena valstybė užpuola kitą valstybę, [20, p. 194] ir konstatavo, kad Izraelis negali remtis savigyna, nes jis netvirtina, kad išpuoliai, kurie buvo prieš jį įvykdyti, yra priskirtini užsienio valstybei. Tačiau jei TTT būtų apsiribojęs klasikine savigynos samprata, jis būtų toliau nesigilinęs ir nebandedęs analizuoti mėginimų pateisinti Izraelio veiksmus vadovaujantis po rugsėjo 11 d. įvykių priimtomis rezoliucijomis [14; 15]. TTT gilinosi į šias rezoliucijas ir teigė, kad grėsmė Izraeliui kyla ne iš išorės, o iš okupuotos Palestinos teritorijos, kurią Izraelis veiksmingai kontroliuoja. Kitokios pozicijos šioje byloje buvo teisėja R. Higgins, kuri savo atskirojoje nuomonėje pažymėjo, kad okupuota Palestinos teritorija nėra Izraelio teritorija, todėl teroro išpuoliai gali būti laikomi užpuolimu iš išorės. Tik pasisakęs apie minėtų ST rezoliucijų (ne)taikymą, TTT padarė išvadą, kad „Chartijos 51 straipsnis nėra aktualus šiuo atveju.“ [20, p. 194] Atsižvelgiant į tai, manytina, kad TTT pripažino kintančią savigynos sampratą, atsižvelgdamas į valstybių praktiką po rugsėjo 11 d. įvykių, bei pripažino, kad ne tik valstybė, bet ir nevyriausybiniai dariniai gali padaryti ginkluotą užpuolimą, su sąlyga, kad tie dariniai veikia iš išorės [23, p. 43–44].

Teisėja R. Higgins savo atskirojoje nuomonėje pažymėjo, kad JT chartijos 51 straipsnio tekste nėra nieko, iš ko būtų galima daryti išvadą, kad ginkluotą užpuolimą gali įvykdyti tik valstybė [20, p. 215].

Nikaragvos bylos precedentas nėra pakankamas JT chartijos 51 straipsnyje minimai ginkluoto užpuolimo sąvokai apibrėžti, nes akivaizdu, kad agresija nėra visiškai tapati ginkluotam užpuolimui: pastaroji sąvoka platesnė, agresija yra sunkiausias valstybės vykdomas ginkluotas kitos valstybės užpuolimas [23, p. 44].

Išvados

Ar teroristų veiksmai pagal savo pobūdį prilygsta ginkluotam užpuolimui pagal JT chartijos 51 straipsnį, galima spręsti iš objektyvių ir subjektyvių kriterijų. Objektyvūs kriterijai – naudojami ginklai, teroristų siekiamos sukelti žalos mastas, išorinis veikslių pobūdis. Subjektyvūs veiksniai – užpultosios valstybės vidaus reakcija ir tarptautinės bendruomenės *opinio iuris*. Rugsėjo 11 d. įvykiai aiškiai atitiko ginkluoto užpuolimo mastą ir beveik visų pasaulio valstybių buvo laikomi ginkluotu užpuolimu. Mažesnio masto teroristiniai veiksmai, pavyzdžiui, nemažai aukų nusinešę sprogdinimai traukiniuose Madride 2004 m. ir metro Londone 2005 m., vis dėlto neprilygo savo padariniais ginkluotam užpuolimui, tokiu jo nelaikė nei nu-

kentėjusiosios valstybės, nei tarptautinė bendruomenė. Tačiau tai nepaneigia išvados, kad apskritai teroristiniai veiksmai gali prilygti ginkluotam užpuolimui, suteikiančiam teisę imtis savigynos veikslių.

Tarp reikalavimų savigynos teisei atsirasti, nustatytų JT chartijos 51 straipsnyje, nėra įtvirtinta, kad ginkluotą užpuolimą gali padaryti tik valstybė. Žymusis Karolinos precedentas patvirtina, kad savigyna galima ir nevalstybinio subjekto atžvilgiu. ST savo rezoliucijose 1368 ir 1373, priimtose po rugsėjo 11 d. įvykių, patvirtino savigynos teisę, nenurodydama, kad ji atsirastų tik tada, jei bus nustatyta, jog valstybė padarė ginkluotą užpuolimą. Atvirkščiai, tuo metu dar nebuvo žinoma, ar kokia nors valstybė prisidėjo prie minėtų išpuolių, ar ne, tačiau savigynos teisė patvirtinta be jokių išlygų. Palestinos byloje TTT, analizuodamas po rugsėjo 11 d. ST priimtas rezoliucijas, netiesiogiai patvirtino, kad savigynos samprata kinta ir ji galima ir prieš nevalstybinį subjektą. Tokią poziciją parėmė ir tarptautinė bendruomenė. Taigi ir nevalstybinių subjektų veiksmai gali būti laikomi ginkluotu užpuolimu ir suteikti teisę į savigyną.

LITERATŪRA

Norminė literatūra

Universalios tarptautinės sutartys

1. Jungtinių Tautų chartija, priimta 1945 m. birželio 26 d. // Valstybės žinios. 2002, Nr. 15-557.
2. Vienos konvencija dėl tarptautinių sutarčių teisės, priimta 1969 m. gegužės 23 d., įsigaliojo 1980 m. sausio 27 d. // Valstybės žinios. 2002, Nr. 13-480.
3. Konvencija dėl neteisėtų aktų, nukreiptų prieš civilinės aviacijos saugumą, uždraudimo (Convention for the Suppression of Unlawful Acts Against

the Safety of Civil Aviation (with final Act of the International Conference on Air Law held under the auspices of the International Civil Aviation Organization at Montreal in September 1971)). Concluded at Montreal on 23 September 1971, came into force on 26 January 1973 // United Nations Treaty Series, Vol. 947, Reg. no 14118.

4. Konvencija dėl neteisėto orlaivio užgrobimo uždraudimo (Convention for the Suppression of Unlawful Seizure of Aircraft). Signed at The Hague on 16 December 1970, came into force on 14 October

1971 // United Nations Treaty Series, Vol. 860, Reg. no 12325.

5. Konvencija dėl nusikaltimų ir tam tikrų kitų veikų, atliktų lėktuve (Convention on Offences and Certain Other Acts Committed on Board Aircraft). Signed at Tokyo on 14 September 1963, came into force on 4 December 1969 // United Nations Treaty Series, Vol. 704, Reg. no 10106.

6. Tarptautinė konvencija dėl teroristinių sprogdinimų uždraudimo (International Convention for the Suppression of Terrorist Bombings). Signed at New York on 15 December 1997, came into force 23 May 2001 // United Nations Treaty Series, Vol. 2149, Reg. no 37517.

Jungtinių Tautų institucijų aktai

7. GA 1974 m. gruodžio 14 d. rezoliucija 3314 (XXIX). Priedas – Agresijos apibrėžimas. (Official Records of the General Assembly, Twenty-ninth Session, Document A/RES/3314).

8. GA 2001 m. rugsėjo 18 d. rezoliucija 56/1 Condemnation of terrorist attacks in the United States of America. (Records of the General Assembly, Fifty-sixth Session, Document A/RES/56/1).

9. ST 1982 m. birželio 5 d. rezoliucija 508 (1982). (Official Records of the Security Council, Thirty-Seventh year, Document S/RES/508).

10. ST 1982 m. birželio 6 d. rezoliucija 509 (1982). (Official Records of the Security Council, Thirty-Seventh year, Document S/RES/509).

11. ST 1982 m. rugpjūčio 4 d. rezoliucija 517 (1982). (Official Records of the Security Council, Thirty-Seventh year, Document S/RES/517).

12. ST 1982 m. spalio 4 d. rezoliucija 573 (1985). (Official Records of the Security Council, Fortieth year, Document S/RES/573).

13. ST 1990 m. rugpjūčio 2 d. rezoliucija 660 (1990). (Official Records of the Security Council, Forty-fifth year, Document S/RES/660).

14. ST 2001 m. rugsėjo 12 d. rezoliucija 1368 (2001). (Official Records of the Security Council, Fifty-sixth year, Document S/RES/1368).

15. ST 2001 m. rugsėjo 28 d. rezoliucija 1373 (2001). (Official Records of the Security Council, Fifty-sixth year, Document S/RES/1373).

Kitų tarptautinių organizacijų dokumentai

16. Amerikos valstybių organizacijos rezoliucija Support for the Measures of Individual and Collective Self-Defense Established in Resolution RC.24/RES.1/01. Committee for Follow-up to the Twenty-fourth Meeting of Consultation of Ministers of Fore-

ign Affairs (Rio Treaty). OEA/Ser.F/II.24, CS/TIAR/RES. 1/01, (16 October 2001). http://www.oas.org/oaspage/crisis/follow_e.htm [2006-04-03].

17. NATO Generalinis sekretorius Lord Robertson, Statement at NATO Headquarters (Oct. 2, 2001), <http://www.nato.int/docu/speech/2001/s0111002a.htm> [2006-03-26].

18. Statement by the North Atlantic Council, Press Release (2001) 124, 12 September 2001. <http://www.nato.int/docu/pr/2001/p01-124e.htm> [2006-03-20].

Tarptautinio Teisingumo Teismo sprendimai

19. Dėl karinių ir pusiau karinių veiksmų Nikaragvoje ir prieš ją (Case Concerning Military and Paramilitary Activities In and Against Nicaragua (Nicaragua v. United States of America)). June 27, 1986. ICJ Reports, 1986, P. 14.

20. Teisinės sienos statybos okupuotoje Palestinos teritorijoje pasekmės (Legal Consequences of the Construction of a Wall in the Occupied Palestinian Territory). Advisory Opinion, July 9, 2004. ICJ Reports, 2004.

Valstybių laiškai Saugumo Tarybai

21. Letter dated 7 October 2001 from the Permanent Representative of the United States of America to the United Nations addressed to the President of the Security Council, S/2001/946. <http://www.un.int/usa/s-2001-946.htm> [2006-03-06].

Specialioji literatūra

22. Moisejevas R. JAV karinė kampanija Afganistane tarptautinės teisės požiūriu // *Justitia*, 2002, Nr. 1–2, p. 31–33.

23. Žalimas D. Palestinos sienos byla: aktualios tarptautinės teisės raidos problemos Tarptautinio Teisingumo Teismo konsultacinėje išvadoje // *Justitia*. 2004, Nr. 4 (52), p. 40–49.

24. Buckley E. Invoking Article 5. *Nato Review*, Summer 2006. <http://www.nato.int/docu/review/2006/issue2/english/art2.html> [2007-05-10].

25. Byers M. Terrorism, the Use of Force and International Law After 11 September. *International & Comparative Law Quarterly*, April, 2002. WestLaw, <http://www.westlaw.com>, Vilnius [2006-03-01].

26. Gaja G. In What Sense was There an „Armed Attack“? Discussion Forum: The Attack on the World Trade Center: Legal Responses. *European Journal of International Law*, http://www.ejil.org/forum_WTC/ny-gaja.html [2006-03-03].

27. Gray C. International Law and the Use of Force. 2nd ed. Oxford: Oxford University Press, 2004.

28. Guruli E. L. The Terrorism Era: Should the International Community Redefine its Legal Standards on Use of Force in Self-Defense? Willamette Journal of International Law and Dispute Resolution, 2004. WestLaw, <http://www.westlaw.com>, Vilnius [2005-12-02].

29. Mazgato J. N. Countering Terrorism: From Wiggled Judges to Helmeted Soldiers – Legal Perspectives on America’s Counter-Terrorism Responses. San Diego International Law Journal, Spring 2005. WestLaw, <http://www.westlaw.com>, Vilnius [2006-03-01].

30. Murphy S. D. Terrorism and the Concept of „Armed Attack“ in Article 51 of the U.N. Charter. Harvard International Law Journal, Winter, 2002. WestLaw, <http://www.westlaw.com>, Vilnius [2006-02-13].

31. Ratner S. R. Jus Ad Bellum and Jus In Bello

After September 11. American Journal of International Law, October, 2002. WestLaw, <http://www.westlaw.com>, Vilnius [2006-03-01].

32. Schmitt M. N. Counter-Terrorism and the Use of Force in International Law. Garmisch-Partenkirchen: George C. Marshall Center, 2002.

33. Shaw M. N. International Law. 4th ed. Cambridge: Cambridge University Press, 1997.

34. Stahn, C. Security Council Resolutions 1368 (2001) and 1373 (2001): What They Say and What They Do Not Say, 2001. Discussion Forum: The Attack on the World Trade Center: Legal Responses. European Journal of International Law. http://www.ejil.org/forum_WTC/ny-stahn.pdf [2006-02-28].

35. Stahn C. Terrorist Acts as „Armed Attack“: the Right to Self-Defense, Article 51 (1/2) of the UN Charter, and International Terrorism. Fletcher Forum of World Affairs, Summer / Fall, 2003. WestLaw, <http://www.westlaw.com>, Vilnius [2005-12-02].

TERRORIST ACTS AS ARMED ATTACK

Violeta Vasiliauskienė

S u m m a r y

The main issue of the publication is whether terrorist acts according to their nature and the persons that carry them out can be considered an armed attack, giving the victim State the right of self defense according to the Article 51 of the United Nations Charter. Whether the nature of terrorist acts allows to consider them as an armed attack, one has to consider the arms used by terrorists, the harm inflicted, the domestic and international reaction to the events.

In order to explore whether the terrorist acts as acts of non-state actors can satisfy the requirements of armed attack, the resolutions of the United Nations Security Council and the jurisprudence of the International Court of Justice are analyzed. The conclusion reached is that there exists an *opinio iuris* in the contemporary international community which allows to state that terrorist acts can be considered as an armed attack.

Įteikta 2007 m. birželio 22 d.

Priimta publikuoti 2007 m. gruodžio 5 d.